

Podcast Konkurrenten

Avsnitt 6: Vita jobb-modellen

Textversion av Konkurrenten avsnitt 6 (publicerat 19 februari 2016), vill du hellre lyssna på avsnittet kan du ta del av det på vår webbplats www.konkurrensverket.se/konkurrenten.

Ola Billger:

Hjärtligt välkommen till Konkurrenten, Konkurrensverkets podcast om upphandling och konkurrensfrågor. I dag ska vi prata om de mer omdebatterade frågorna som vi har haft att göra med de senaste månaderna, nämligen vita jobb-modellen och vad den innebär. Vi har med oss två experter på det här med upphandling och vita jobb. Vi har Magnus Johansson, sakkunnig, välkommen hit.

Magnus Johansson:

Tack.

Ola Billger:

Och så har vi Ann Fryksdahl, enhetschef på upphandlingstillsynen, välkommen hit.

Ann Fryksdahl:

Tack.

Ola Billger:

Om vi börjar i rätt ände, vita jobb-modellen. Vad är det egentligen?

Ann Fryksdahl:

Ja, vita jobb handlar ju i grunden om att man ställer kollektivavtalsliknande villkor i sin upphandling och att de också följs upp. Det handlar ju om att säkra sund konkurrens kan man säga.

Ola Billger:

Och schysta förhållanden på arbetsplatsen?

Ann Fryksdahl:

Absolut.

Ola Billger:

Men är det en modell? Varifrån kommer den ifrån början, så att säga. Vem kom på den?

Ann Fryksdahl:

Från början så är det ju någonting som kom inom ramen för fackförbundets arbete och LO, som funderade på hur man kunde säkra upp de här arbetsvillkoren i upphandlingar. Och då föddes idén om att man skulle tillsammans med myndigheterna hjälpas åt att ta fram vilka villkor man kunde ta in i upphandlingar och sedan också se till att någon följde upp dem. Och uppföljningsmekanismen är ju viktig för att annars kan ju vem som helst ändå skriva under på att man har de här villkoren om man vet att de inte följs upp.

Ola Billger:

Det finns lite olika sätt att utforma den här modellen på. I Konkurrensverkets intresseområde, så att säga, så var det Malmös vita jobb-modell som anmäldes hit och som vi har granskat. Magnus Johansson, berätta, när kom det här ärendet till Konkurrensverket och hur har processen sett ut?

Magnus Johansson:

Det var Svenskt Näringsliv som anmälde modellen till oss på Konkurrensverket våren 2015. Och vi anammade ärendet på det sättet att vi började titta på vad är egentligen en vita jobb-modell och finns det bara en eller finns det flera modeller? Nu var ju den här modellen även kopplad till en specifik upphandling av bevakningstjänster, i det ärendet som Svenskt Näringsliv hade anmält till Konkurrensverket, men vi beslutade att titta på modellen som Malmö stad valt att tillämpa.

Ola Billger:

Om vi bara ska göra klart. Vad var det Svenskt Näringsliv var irriterade på i det här fallet?

Magnus Johansson:

Den största farhågan från Svenskt Näringsliv var att facket ska kunna storma in på olika typer av arbetsplatser och tillskansa sig information som sedan skulle kunna användas i ovidkommande hänsyn.

Ann Fryksdahl:

Vi har ju sett att det inte bara finns en modell utan i Malmö hade man då facket som ombud som följde upp upphandlingen i det efterkommande avtalet, avtalsförhållandet. Men där har man ju sett att andra kommuner kanske kommer att välja andra sätt att följa upp. Utan man får väl säga att själva grundmodellen

handlar om att ställa de här sociala villkoren och se till att de följs upp, men sedan vem som gör det kan vara olika i olika sammanhang.

Ola Billger:

Vad är det egentligen man får begära ut och granska? Vad är det för uppgifter man kan tänka sig att man får använda sig av i uppföljningen?

Magnus Johansson:

Utgångspunkten är ju förstås att det ska vara kopplat till kontraktsföremålet, de handlingar som man begär ut från leverantörer som ska granskas. I Malmö stads modell har vi tittat på vilka handlingar som de har begärt ut och det har bland annat varit lönespecifikationer, personalliggare, där det kan bli aktuellt och inbetalning av sociala avgifter och skatt. Men med det sagt kan det finnas ett antal andra handlingar som kan bli aktuella att begära ut helt beroende på vad som har upphandlats.

Ola Billger:

Och i fallet Malmö så var det bland annat då att det är facket som har i uppdrag att göra uppföljningen som irriterade anmälaren Svenskt Näringsliv. Hur gick vi tillväga Magnus, när vi började titta på det här?

Magnus Johansson:

Vi började nysta upp just vad är en vita jobb-modell och vad innebär den i praktiken? Malmö stad hade, som sagt, kopplat modellen till ett antal olika upphandlingar, jag tror det var trettiotal upphandlingar när vi tog emot anmälan, vilket gjorde att vi förstås ville titta närmare på det här. Och självklart så är det ju så här att det är uppföljningen som jag tror har väckt den största debatten kring den här modellen, men vi valde även att titta på frågorna om gränsöverskridande intresse kontra utstationering och vi tittade även på hur själva hänvisningen till kollektivavtalet har sett ut i praktiken.

Ola Billger:

Om vi börjar med gränsöverskridande intresse kontra utstationering, berätta mer om det.

Magnus Johansson:

Det är ju så att Malmö befinner sig i en region som kan vara tilltalande för andra medlemsländer att lägga anbud i deras upphandlingar.

Ola Billger:

Danmark exempelvis?

Magnus Johansson:

Precis. Och det gjorde så klart att det gränsöverskridande intresset kan vara ganska påtagligt när man genomför annonserade upphandlingar. Vi tittade litet på vad som gäller för gränsöverskridande intressefrågor och vi har även granskat

det utifrån ett utstationeringsperspektiv. För är det så att man som upphandlande myndighet förväntar sig att det kan komma in anbud från andra medlemsstater så kan de frågorna bli aktuella.

Ola Billger:

Kan vi bara ta det här med utstationeringsdirektivet, vad betyder det? Och vad har det för relevans i den här frågan?

Magnus Johansson:

Det kan ju bli aktuellt i vissa upphandlingar att andra medlemsstater vill lägga anbud. Och det innebär ju också att utländska arbetstagare kan komma att arbeta i Sverige. Och detta ställer särskilda krav när det gäller de upphandlingar som genomförs när man då ska kunna ta till vara på de här arbetstagarnas rättigheter och så vidare.

Ola Billger:

Om jag som företagare vill lägga ett anbud i Sverige, så kan jag skicka hit min arbetskraft.

Magnus Johansson:

Precis.

Ola Billger:

Det är det som utstationeringsdirektivet handlar om. Så det är en ganska bred utredning som Konkurrensverket har gjort. Det gäller liksom inte bara bevakningstjänster av den här enskilda.

Magnus Johansson:

Nej, utan vi valde, för att kunna ge så mycket vägledning som möjligt, så valde vi att uttala oss kring de här tre olika frågorna kopplade till just Malmö stads vita jobb-modell.

Ola Billger:

Och det har varit en lång utredning. Vad kom vi fram till? Vad blev resultatet?

Magnus Johansson:

Det har varit en lång utredning och bland annat så höll vi ett frukostmöte här så sent som november 2015, där vi även fick parternas syn på saken, vilket även var till stor hjälp förstås till att komma fram till vårt beslut. Och vad vi kommer fram till är att vi avskriver beslutet, vi anser inte att det är ett brott mot upphandlingslagstiftningen att tillämpa vita jobb-modellen i det skick som Malmö stad har tillämpat den.

Ann Fryksdahl:

Och det handlar ju framför allt om att vi tittar på frågan om uppföljning. Vad är det som händer här? Ingår det här i upphandlingslagstiftningen?

Ola Billger:

Ingår uppföljningen i upphandlingslagstiftningen.

Ann Fryksdahl:

Ja, precis. Och där kom vi fram till att upphandlingen är avslutad i och med tilldelningsbeslut. Och sedan är det ett kommersiellt avtal mellan den som har vunnit upphandlingen och den upphandlande myndigheten. Och där ska man ju då som professionell avtalspart följa upp de villkor man har ställt. Det är inga konstigheter. Frågan om vem som gör den här uppföljningen, det är ju ingenting som lagen om offentlig upphandling tar sikte på, den tar ju sikte på det konkurrensuppsökande skedet.

Ola Billger:

Men Ann Fryksdahl är det mer en fråga om lämplighet än laglighet i just det här fallet?

Ann Fryksdahl:

Ja, det är ungefär så vi har resonerat. Vi tror ju ändå att vem som följer upp ett kontrakt, det kan ju spela roll. Man vill ju kanske inte att konkurrenten ska följa upp ens kontrakt, till exempel för han kan få vissa fördelar. Men här har vi ju sett till vilka avtalsbestämmelser har Malmö stad med facket i det här fallet, alltså uppföljaren. Och där är det reglerat vilka dokument man ska titta på och även en sekretessbestämmelse. Det Svenskt Näringsliv framför allt är upprörda över är ju just det här att man kan få fördelar i förhandlingssituationer.

Ola Billger:

Att man skulle komma in och så skulle man ta uppgifter som man sedan använde till något annat än själva avtalsuppföljningen?

Ann Fryksdahl:

Ja, precis. Och det kan ju naturligtvis hända att man tillämpar ett avtal fel, men det är ju ingenting som den här lagen, som vi har tillsyn över tar sikte på att skydda utan det är ju en avtalstvist som vilken som helst egentligen.

Ola Billger:

Magnus, om vi skulle gå in på det här enskilda fallet där facket gör uppföljningen av upphandlingen av bevakningstjänster i Malmö stad. Hur ser rigget ut? Vad är det som gör att det här är lämpligt i det här enskilda fallet? Hur såg bedömningen ut där?

Magnus Johansson:

Just i Malmö stads vita jobb-modell så har man i uppdragsavtalet uppgett bland annat att den som utför uppföljningen ska vara bunden av sekretessbestämmelser precis som Ann sade. Man har även sett till från fackförbundets sida att den som utför uppföljningen inte har några kopplingar till den fackliga avtalsrörelsen.

Ola Billger:

Att man jobbar, så att säga, nästan uteslutande med den här typen av regler.

Magnus Johansson:

Precis, man är mer eller mindre liksom fristående från sin arbetsgivare och utför uppföljningen åt den upphandlande myndighetens räkning. Och det tycker jag också är viktigt att kommentera, att ansvaret för uppföljningen, det ligger fortfarande på den upphandlande myndigheten även om uppföljningen kan komma att ske via ett ombud.

Ola Billger:

Ann.

Ann Fryksdahl:

Ja, men vi pratade om det här med lämplighetsaspekterna och vi har ju en tro på att upphandlande myndigheter vill göra bra affärer och det som kan hända då om alla vet att det är facket som följer upp kontrakt, är ju att det här är ett villkor som gör att konkurrensen möjligen försämras vid upphandlingen.

Ola Billger:

Att man inte ger sig in i och lämnar anbud för att facket står som uppföljare av detta?

Ann Fryksdahl:

Ja, precis. Det är ju meningen att ingen som inte fyller upp de här villkoren ska våga lämna anbud i upphandlingen liksom. Ja. Men så kan man vara rädd att "Oj, nu vet jag att det är facket som kommer att få tillgång till mina företagsdokument". Men då tror ju vi ändå att den upphandlande myndigheten själva kommer att följa upp det här, "Jaha. Oj, nu har vi ställt det här villkoret och alla vet att facket följer upp våra kontrakt, men vi fick bara in ett anbud". Och vad gör konkurrensen? Jo, konkurrensen, den borgar ju för ett lägre pris och då tror vi ändå att man kanske omvärderar det till framtiden att ja, det kanske inte var så bra, om konkurrensen påverkas så ja, då tänker vi om nästa gång.

Ola Billger:

Om inte vita jobb-modellen fungerar så släpper man den eller utformningen av den?

Ann Fryksdahl:

Ja.

Ola Billger:

Jag skulle bara vilja få klarhet här när det gäller Malmös vita jobb-modell. Vi pratade tidigare om att sekretessdelen är en del av det, att det ska uppfyllas och sedan har vi arrangemanget med just den här enskilda uppföljaren, att den personen är skild från annan facklig verksamhet eller avtalsrörelse eller liknande.

Att det finns sekretessförhållanden är ganska naturligt i ett avtal. Hur viktigt är det just i det här fallet att personen är skild från annan verksamhet? Vad skulle du säga, Magnus?

Magnus Johansson:

Jag tror att det har varit en väldigt viktig fråga just ur en leverantörssynpunkt, att man vill försäkra sig om att den personen som utför uppföljningen inte tar några ovidkommande hänsyn i sitt utförande. Och jag vill också passa på att poängtera att vi skriver ju också i beslutet att det finns en borte gräns för vad man som leverantör måste tåla. Självklart är det ju så att det som granskas ska såklart vara kopplat till kontraktsföremålet, vilket innebär att uppföljningen kan inte begära ut vilken information som helst. Likväl kan ju leverantören vägra att lämna ut information som de inte anser är kopplade just till kontraktsföremålet.

Ola Billger:

Vad händer då om man vägrar att lämna ut information?

Magnus Johansson:

Ja, då blir det framför allt en tvist mellan den upphandlande myndigheten och leverantören i det här fallet.

Ola Billger:

Men det finns borte gränser även inom det här sättet att följa upp på. Innebär det här att det är fritt fram för alla vita jobb-modeller oavsett utformning i fortsättningen? Vad säger du, Ann Fryksdahl som är upphandlingschef för upphandlingstillsynen här på Konkurrensverket?

Ann Fryksdahl:

Ja, det beror på vad man menar med fritt fram.

Ola Billger:

Jag menar att det ligger ju ganska många kommuner i startgroparna, några har redan startat, så vita jobb-modellen kan se ut på litet olika sätt.

Ann Fryksdahl:

Det handlar i grunden om att du ställer sociala villkor, det är inget konstigt. Alla är ju ense om att det är bra att ha schysta arbetsvillkor. Det kan vi också poängtera, det handlar inte den här debatten om liksom från Svenskt Näringslivs sida. Det är inte villkoren som man ställer utan det handlar egentligen om att ställa de här villkoren och följa upp dem. Vem det är som följer upp dem, det hör inte till upphandlingslagstiftningen egentligen. Ansvar ligger på den upphandlande myndigheten, man får bara följa upp det som är kopplat till upphandlingen, så har man ställt de garantierna så, ja.

Ola Billger:

Jag tänker, kan det inte finnas grundläggande upphandlingsrättsliga principer som du kan koppla till uppföljningsdelen?

Ann Fryksdahl:

Ja, som någon form av tolkningsfakta möjligen då i en efterkommande avtalstvist.

Ola Billger:

Ja.

Ann Fryksdahl:

Ja. Men det är ju inte att tillämpa lagen om offentlig upphandling. Som i alla avtalstvister så handlar det om att tolka vad är innebörden i avtalsvillkoren.

Ola Billger:

Vad har vi fått för reaktioner? Nu kom det här avskrivningsbeslutet i januari 2016, efter litet drygt elva månaders intensiv utredning. Hur var reaktionerna därute sedan, Magnus?

Magnus Johansson:

Svenskt Näringsliv utropade sig som delsegrare i och med att vi hade dragit en bortre gräns för vad som leverantörer måste tåla i en uppföljningssituation. Sedan noterade vi även att den fackliga sidan även själva utropade sig som delsegrare i och med att de såg det som en seger för att kunna ställa kollektivavtalsliknande villkor i tjänsteupphandlingar. Så att jag tror att båda sidorna har, på något sätt, sett fördelar med vårt beslut.

Ola Billger:

En av de reaktioner som har kommit bland annat via sociala medier på det är beslutet kommer från en jurist på Stockholms universitet. Jag kan läsa upp vad det står här. Det står så här: "Men nu är väl ändå Konkurrensverket ute och cyklar. Menar det, alltså Konkurrensverket, på fullt allvar att det är okej att kräva att enskilda företag ska släppa in vem som helst i sina lokaler? Dags att börja använda förnuftet!!!". Och så ser jag tre stycken utropstecken. Är Konkurrensverket ute och cyklar intensivt här Ann Fryksdahl?

Ann Fryksdahl:

Nej, alltså det är inte det beslutet säger utan det är ju en avtalsrelation. Är det så att det är någon som är helt oacceptabel som kommer som uppföljare. Det har ju nämnts exempel på Hells Angels. Ja, då behöver man ju rimligtvis inte öppna dörren. Det vi säger är ju bara det att då får man ta upp det med den upphandlande myndigheten. Det här är inte vad vi har kommit överens om. Det här hade vi inte kunnat förutse, det här är helt orimligt.

Ola Billger:

Så det innebär inte att vem som helst kan stövla in och kräva vad som helst Magnus?

Magnus Johansson:

Jag tycker snarare precis tvärtom att vi sätter ett bortre slut i hur mycket man ska behöva tåla som leverantör i beslutet. Så att ja, jag delar inte riktigt hennes uppfattning.

Ola Billger:

Bättre att läsa beslutet kanske innan man ger sig ut och cyklar. Vad är de vanligaste missuppfattningarna kring det här annars? Finns det fler missuppfattningar kring vita jobb-beslut Magnus, som du har stött på?

Magnus Johansson:

Ja, det har ju varit väldigt mycket fokus just på uppföljningen. Det har ju varit väldigt tydligt i den medierapportering också som förekom efter vårt beslut. En missuppfattning som jag noterade där var väl att man sade att nu är det fritt fram att ställa krav på kollektivavtal. Och det är ju inte riktigt det vi säger och inte det modellen säger heller, utan det är en helt annan fråga egentligen. Modellen tar ju sikte på att säkra att schysta arbetsvillkor ska råda i tjänsteupphandlingar helt enkelt.

Ola Billger:

Man kan ställa krav på kollektivavtalsliknande villkor enligt nuvarande lagstiftning snarare än kollektivavtal, inte sant Ann Fryksdahl?

Ann Fryksdahl:

Det handlar ju om att man egentligen tar grundläggande arbetsvillkor, såsom lönevillkor och semesterersättningar och lyfter in det egentligen i sin upphandling. Och det är ju inga konstigheter egentligen. Sedan förstår jag också att semantiken här kan vara litet svår att förstå, kollektivavtalsliknande villkor och krav på kollektivavtal. Det låter ganska likt.

Ola Billger:

Vad är skillnaden?

Ann Fryksdahl:

Ja, skillnaden är ju om man ställer krav på kollektivavtal, som är en inträdesbarriär till upphandlingen. Du kan inte vara med om du inte har tecknat kollektivavtal. Medans här handlar det ju om ett krav som alla andra i upphandlingen. Dina anställda ska ha den här minimilönen men alla kan ju delta och visa, att inte komma utan med sitt avtal, utan säger att, jamen jag betalar mina anställda det här.

Ola Billger:

Det här beslutet kring vita jobb-modellen i Malmö stad, det finns ju tillgängligt på Konkurrensverkets hemsida, konkurrensverket.se. Och det finns ju andra kommuner, som sagt, som är på väg eller redan har startat den här typen av uppföljning. Vad skulle du säga, Magnus, är den viktigaste lärdomen för upphandlande myndigheter i och med det här beslutet?

Magnus Johansson:

Jag skulle säga så här just när det gäller uppföljningen, då bör man väl först fundera på hur den ska gå till. Det vill säga, ska man sköta den i egen regi eller ska man uppdra det till tredje man eller ett ombud att utföra den här? Sedan beror det ju också på förstås hur många upphandlingar man avser att tillämpa modellen i. Och det handlar ju också självklart om resurser hos den upphandlande myndigheten. Det kan ju vara så exempelvis att man väljer att lägga uppföljningsbiten utanför den vita jobb-modellen och gör en separat uppföljning just kring den tjänsten. Så man bör nog fundera litet på i vilken utsträckning som man kommer att tillämpa modellen helt enkelt.

Ann Fryksdahl:

Sedan är det ju faktiskt så här och det gäller upphandling generellt, man ska inte stoppa in krav som liksom tynger upphandlingen i onödan. Såvitt vi vet så har ju de här kraven och den här modellen bara tillämpats i upphandlingar i problemområden, problebrancher, där man vet att det finns oseriösa företag. Så man ska ju alltid värdera varje krav i den enskilda upphandlingen.

Ola Billger:

Avslutningsvis då Ann Fryksdahl, när det gäller vita jobb-modellen så är det Malmö stads användning av vita jobb-modellen i det här fallet som vi har granskat. Innebär det här beslutet att om jag har åsikter om en annan kommuns vita jobb-modell och deras uppföljning att det inte är mening att anmäla och be oss pröva det. Eller hur ser Konkurrensverket på att titta på fler frågor av den här typen?

Ann Fryksdahl:

Alla anmälningar är välkomna. Det är jättesvårt att svara på nu hur vi skulle göra. Det beror alldeles på hur den enskilda modellen är utformad helt enkelt. Men handlar det om uppföljningen skulle jag vilja säga att nej, det har vi kanske redan svarat på att den ligger utanför och då kanske vi inte tar upp den, om vi inte hittar någon annan vinkel. Men vi har alltid öppet för all information vi kan få.

Ola Billger:

Magnus Johansson.

Magnus Johansson:

Ja. Sedan vill vi ju självklart följa den här utvecklingen och som sagt Stockholm och Göteborg, som är Sveriges största kommuner är ju på väg att införa den så självklart kan det finnas anledning för oss att återkomma i frågan.

Ola Billger:

Magnus Johansson, hjärtligt tack för att du kom till Konkurrenten.

Magnus Johansson:

Tack så mycket.

Ola Billger:

Ann Fryksdahl, hjärtligt tack för att du kom till Konkurrenten också.

Ann Fryksdahl:

Tack.